

Такриз

ба автореферати диссертатсияи Раҳимова Манзурахон Аҳмадовна дар мавзуи «Асосҳои илмӣ-методии истифодаи осори классикон дар дарсҳои забони тоҷикӣ (синфҳои 8–9) ва мавқеи он дар инкишофи нутқи мураттаби хонандагон», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3. — Педагогика, 5.3.5.3. — Назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ

Кори илмӣ-таҳқиқотии Раҳимова Манзурахон Аҳмадовна зери унвони «Асосҳои илмӣ-методии истифодаи осори классикон дар дарсҳои забони тоҷикӣ (синфҳои 8–9) ва мавқеи он дар инкишофи нутқи мураттаби хонандагон» ба яке аз масъалаҳои муҳимми методикаи таълими забони тоҷикӣ бахшида шудааст. Мавзуи мазкур дар шароити имрӯзаи рушди маориф, баланд бардоштани сифати таълими забони тоҷикӣ, татбиқи муносибати босалоҳият ба таълим ва ташаккули фарҳанги нутқи хонандагон аҳаммияти назаррас дорад.

Аз маълумоти дар автореферат дарҷшуда бармеояд, ки диссертатсия аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се бобу ҳафт зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва интишороти муаллиф иборат мебошад. Чунин сохтор ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ мувофиқ буда, масъалаи мавриди назарро аз ҷиҳати назариявӣ, методӣ ва таҷрибавӣ фаро мегирад.

Мубрами мавзӯ пеш аз ҳама дар он зоҳир мегардад, ки дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ масъалаи инкишофи нутқи мураттаби хонандагон то ҳол яке аз масъалаҳои муҳим ва ҷалталаби таълими забони тоҷикӣ ба шумор меравад. Дар амалияи таълим мушоҳида мешавад, ки хонандагон бисёр вақт қоидаҳои грамматикиро меомӯзанд, аммо ҳангоми истифодаи онҳо дар нутқи шифохӣ ва хаттӣ, сохтани ҷумлаҳо, навиштани матн ва баёни пайдарпайи фикр ба душворӣ рӯ ба рӯ мешаванд. Аз ин рӯ, пайвастании таълими грамматика, махсусан синтаксис, бо фаъолияти воқеии нутқӣ зарурати муҳимми методӣ мебошад.

Муаллифи автореферат дуруст таъкид менамояд, ки осори классикони форсу тоҷик барои таълими забони тоҷикӣ манбаи ғании луғавӣ, синтаксисӣ, маънавӣ ва тарбиявӣ ба ҳисоб меравад. Дар осори классикон намунаҳои фаровони ҷумлаҳои сода ва мураккаб, ибораҳои пурмаъно, таркибҳои зебои забонӣ, панду андарз ва матнҳои дорои мазмуни баланди ахлоқӣ мавҷуданд. Истифодаи чунин мавод дар дарсҳои забони тоҷикӣ имкон медиҳад, ки омӯзиши синтаксис бо луғатомӯзӣ, таҳлили матн, рушди тафаккур ва тарбияи фарҳанги суҳан пайваст гардад.

Дар автореферат мақсад, вазифаҳо, объект, предмет, фарзия, асосҳои назариявӣ методологӣ, методҳои таҳқиқ, наwgонии илмӣ ва аҳаммияти назариявӣ амалии кор ба таври равшан нишон дода шудаанд. Мақсади асосии таҳқиқот аз ҷиҳати илмӣ асоснок намудан, коркард ва дар амал санҷидани низоми истифодаи осори классикони тоҷик дар раванди таълими забони тоҷикӣ дар синфҳои 8–9, муайян намудани имкониятҳои методии онҳо дар таълими синтаксис ва ошкор сохтани нақши ин осор дар ташаккули салоҳиятҳои забонӣ, коммуникативӣ ва инкишофи нутқи мураттаби хонандагон иборат мебошад.

Наwgонии илмӣ таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки муаллиф асосҳои илмӣ-методии таълими синтаксиси ҷумлаҳои сода ва мураккаби забони тоҷикро дар заминаи матнҳои адабиёти классикии тоҷику форс таҳқиқ намуда, онро бо ташаккули нутқи мураттаби хонандагони синфҳои 8–9 пайваст кардааст. Ҳамчунин дар автореферат таъкид мегардад, ки дар рисола амсилаи педагогӣ, низоми машқу супоришҳо ва роҳҳои истифодаи осори классикон дар таълими синтаксис пешниҳод ва тавассути озмоиши педагогӣ санҷида шудаанд.

Аҳаммияти назариявӣ таҳқиқ дар он аст, ки натиҷаҳои он барои такмили назарияи таълими синтаксис, рушди методикаи таълими забони тоҷикӣ, истифодаи матни бадеӣ дар дарсҳои забон ва ҳамгироии таълими забон ва адабиёт мусоидат менамоянд. Муаллиф нишон медиҳад, ки синтаксис бояд на танҳо ҳамчун маҷмуи қоидаҳои грамматикӣ, балки ҳамчун воситаи ташаккули фикр, нутқи равон ва фарҳанги суҳан омӯзонида шавад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқ низ назаррас аст. Маводи пешниҳодшуда, аз ҷумла низоми машқҳо, супоришҳо, усулҳои кор бо матнҳои классикӣ, шарҳи луғат, тафсири байт, аз назм ба наср баргардонидани матн, таҳлили синтаксисӣ ва навиштани эссе метавонад дар фаъолияти омӯзгорони забони тоҷикӣ, дарсҳои синтаксис дар синфҳои 8–9, курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорон ва машғулиятҳои методикаи таълими забони тоҷикӣ истифода шавад.

Диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.3. — Педагогика, 5.3.5.3. — Назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ мувофиқат мекунад. Зеро дар он масъалаҳои таълими забони тоҷикӣ, методикаи омӯзиши синтаксис, рушди нутқи мураттаб, истифодаи маводи бадеӣ ва ташаккули салоҳиятҳои забонӣ ва коммуникативии хонандагон мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо истифодаи манбаъҳои илмӣ-методӣ, педагогӣ, психологӣ ва лингвистӣ, таҳлили барнома ва китобҳои дарсӣ, корбурди методҳои назариявӣ ва эмпирикӣ, гузаронидани озмоишҳои педагогӣ ва ҷамъбасти омории натиҷаҳо таъмин гардидааст. Аз автореферат бармеояд, ки корҳои озмоишӣ дар гимназияи №2, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии №12 ва №24-и ноҳияи Бобоҷон Ғафуров ва муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №6-и шаҳри Хуҷанд гузаронида шудаанд.

Саҳми шахсии доктарабон дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот равшан ба назар мерасад. Муаллиф масъалаи илмиро асоснок намуда, амсилаи концептуалии истифодаи осори классиконро дар таълими забони тоҷикӣ таҳия кардааст, низоми машқу супоришҳоро пешниҳод намуда, озмоиши педагогиро ташкил ва натиҷаҳои онро ҷамъбаст кардааст.

Интишороти муаллиф муҳтавои асосии таҳқиқотро инъикос менамоянд. Тибқи маълумоти автореферат, нуктаҳо ва хулосаҳои асосии диссертатсия дар 24 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 16 мақола дар маҷмуаҳои гуногуни илмӣ ба ҷоп расидаанд.

Боби якуми диссертатсия ба асосҳои лингводидактикии истифодаи осори классикон дар дарсҳои забони тоҷикӣ бахшида шудааст. Дар ин боб масъалаи

инкишофи нутқи мураттаби хонандагон дар раванди омӯзиши синтаксиси ҷумлаҳои сода ва мураккаб, вазъи таълими синтаксис дар китобҳои дарсӣ ва барномаҳои таълимӣ, инчунин имкониятҳои осори классикон дар таълими забони тоҷикӣ баррасӣ гардидааст.

Боби дуюм роҳу усулҳои истифодаи осори ибратомӯзи адибони классики форсу тоҷикро дар раванди таълими ҷумлаҳои сода ва мураккаб фаро мегирад. Дар ин боб муаллиф ба интиҳоби матн, шарҳи вожаҳои душвор, тафсири абёт, аз назм ба наср баргардонидани матн, таҳлили синтаксисӣ ва сохтани ҷумла аз рӯйи қолаб аҳамияти махсус медиҳад.

Боби сеюм ба корҳои озмоишию таҷрибавӣ бахшида шуда, дар он самаранокии истифодаи осори классикон ҳамчун воситаи инкишофи нутқи мураттаби хонандагон санҷида шудааст. Натиҷаҳои озмоиш нишон медиҳанд, ки истифодаи мақсадноки матнҳои классикӣ ба беҳтар шудани сатҳи донишҳои грамматикӣ, ғанӣ гардидани захираи луғавӣ, рушди малакаҳои таҳлилӣ ва ташаккули нутқи мураттаби хонандагон мусоидат менамояд.

Фаслу бобҳои автореферат аз лиҳози мазмуну муҳтаво ҳамдигарро пурра намуда, қисмати хулоса бардоштҳои илмӣ ва методии муаллифро ҷамъбаст мекунад. Тавсияҳои амалии пешниҳодшуда барои омӯзгорони забони тоҷикӣ, мутахассисони методикаи таълим ва муҳаққиқони соҳаи педагогика аҳамияти муайян доранд.

Автореферат камбудӣ надорад.

Автореферат ва диссертатсияи Раҳимова Манзурахон Аҳмадовна дар мавзуи «Асосҳои илмӣ-методии истифодаи осори классикон дар дарсҳои забони тоҷикӣ (синфҳои 8–9) ва мавқеи он дар инкишофи нутқи мураттаби хонандагон» кори илмӣ-таҳқиқии анҷомёфта махсуб гардида, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад.

Бо назардошти гуфтаҳои боло, муаллифи диссертатсия Раҳимова Манзурахон Аҳмадовна сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои

педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3. — Педагогика, 5.3.5.3. — Назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ мебошад.

Муқарриз:

Номзади илмҳои педагогӣ,
дотсенти кафедраи забони давлатӣ ва
забонҳои хориҷии Донишқадаи кӯҳию
металлургии Тоҷикистон

Чалолова Зӯҳро Абдусаломовна

“Имзои Чалолова Зӯҳро Абдусаломовнаро тасдиқ мекунам”
Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДКМТ

Мӯминова Д.М.

“15” сентябри соли 2026

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Бӯстон, кӯчаи А.Баотов 6
Телефон: (+9923451) 5-02-89, 5-01-75, факс: (+9923451) 5-06-34